

Красицька Лариса Василівна,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач відділу науково-правових
експертиз Інституту правотворчості
та науково-правових експертиз НАН України

<https://orcid.org/0000-0002-9187-4445>

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ЕВАКУАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ

50

Анотація. Проаналізовано положення Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питань проведення евакуації, розміщення та життєзабезпечення евакуйованого населення, забезпечення захисту дітей, які перебувають у населених пунктах, розташованих на територіях активних та можливих воєнних (бойових) дій» у контексті визначення прогалин та неузгодженостей у правовому регулюванні відносин щодо захисту прав та інтересів дитини при проведенні обов'язкової евакуації населення.

Стаття 6 Конвенції ООН про права дитини проголошує, що держави-учасниці визнають, що кожна дитина має невід'ємне право на життя. Держави-учасниці забезпечують у максимально можливій мірі виживання і здоровий розвиток дитини ¹. В умовах воєнного стану, який введено в Україні з 24 лютого 2022 р., забезпечення права дитини на життя та питання виживання дитини є найбільш гострими.

---

¹ Конвенція ООН про права дитини, прийнята резолюцією 44/25 Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 24.02.2026).

Мас-медіа постійно сповіщають про чергові засідання Координаційного штабу з проведення евакуаційних заходів та реагування на масове переміщення населення у 2026 році, за результатами яких ухвалюються рішення про проведення обов'язкової евакуації у примусовий спосіб дітей разом із батьками або законними представниками з певних населених пунктів України.

У Щорічній доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2024 р. зазначається, що «в примусовий спосіб з територій, де оголошено евакуацію, за 2024 рік станом на 31.12.2024 було евакуйовано 14 184 дитини. Проблемними питаннями, що виникають під час проведення евакуації у примусовий спосіб дітей, є, зокрема, відмова законних представників від евакуації дітей. Попри те, що законодавством передбачено, що відмова не допускається, однак наявні випадки, коли законні представники дітей їх переховують, ухиляючись від евакуації. Також є випадки повернення до населених пунктів, у яких проводиться евакуація у примусовий спосіб дітей, які були раніше евакуйовані із відповідної території (зафіксовані випадки смерті та поранень після повернення)»².

10 лютого 2026 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодав-

---

² Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2024 році. С. 110–111. URL: https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/18.06.2025%20%D0%A9%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C_%D0%A3%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%83_2024_%D1%80%D0%BE%D1%86%D1%96-%20%D0%B2%D0%B8%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0.pdf (дата звернення: 24.02.2026).

чих актів України щодо врегулювання питань проведення евакуації, розміщення та життєзабезпечення евакуйованого населення, забезпечення захисту дітей, які перебувають у населених пунктах, розташованих на території активних та можливих воєнних (бойових) дій»³, який передано на підпис Президентові України. Цим Законом пропонується внести зміни до Сімейного кодексу України, Кодексу цивільного захисту України, Закону України «Про охорону дитинства», Закону України «Про правовий режим воєнного стану» тощо. Більшість положень цього Закону спрямовано на посилення захисту прав та інтересів дитини, забезпечення її права на життя, безпечних умов життя. У той же час окремі законодавчі положення є неузгодженими з чинним законодавством України.

52

Так, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питань проведення евакуації, розміщення та життєзабезпечення евакуйованого населення, забезпечення захисту дітей, які перебувають у населених пунктах, розташованих на територіях активних та можливих воєнних (бойових) дій» в редакції, підписаній Головою Верховної Ради України, пропонується внести зміни до ст. 33 Кодексу цивільного захисту України і передбачити, зокрема, такі положення: «Обов'язкова евакуація в примусовий спосіб дітей у безпечні райони здійснюється у супроводі батьків (одного із батьків), іншого члена сім'ї, родича (баби, діда, повнолітніх братів, сестер, вітчима, мачухи), інших законних представників дитини або, за їхньою згодою, без супроводу чи з іншими особами. У разі відмови батьків, інших членів сім'ї, родичів (баби, діда, повнолітніх братів, сестер, вітчи-

---

³ Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питання проведення обов'язкової евакуації (реєстр. № 12353 від 23.12.2024). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/CardByRn?regNum=12353&conv=9> (дата звернення: 24.02.2026).

ма, мачухи), інших законних представників дитини здійснювати супровід дитини під час обов'язкової евакуації, що зафіксовано поліцейським за допомогою відеозапису, евакуація в примусовий спосіб дітей у безпечні райони проводиться без супроводу таких осіб. У разі відмови батьків, інших членів сім'ї, родичів (баби, діда, повнолітніх братів, сестер, вітчима, мачухи) або інших законних представників дитини здійснювати її супровід під час проведення обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей із населених пунктів, розташованих на територіях активних воєнних (бойових) дій, відібрання дитини від батьків проводиться без позбавлення їх батьківських прав. Протягом шести місяців з дня відібрання дитини батьки або інші законні представники дитини мають право звернутися до органу опіки та піклування з клопотанням про повернення дитини та надати документи, що підтверджують їх місце проживання на території адміністративно-територіальної одиниці / територіальної громади, яка не належить до території активних бойових дій та/або тимчасово окупованих Російською Федерацією, що включені до Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, що затверджується в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, та інші документи, визначені Порядком провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженим Кабінетом Міністрів України. У разі якщо батьки або інші законні представники дитини не скористалися правом, визначеним абзацом двадцять першим цієї частини, орган опіки та піклування звертається до суду з позовом про позбавлення їх батьківських прав у порядку, встановленому законодавством»⁴.

53

⁴ Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питання проведення обов'язкової евакуації (реєстр. № 12353 від 23.12.2024). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/CardByRn?regNum=12353&conv=9> (дата звернення: 24.02.2026).

Аналіз наведених положень свідчить про те, що, на жаль, при підготовці цього законопроекту не враховано положення чинного законодавства України щодо осіб, які є законними представниками, та осіб, які є іншими членами сім'ї чи родичами. Зокрема, ні Сімейним кодексом України, ні Цивільним кодексом України піклувальника не визначено законним представником неповнолітньої дитини, хоча ч. 2 ст. 242 ЦК України опікуна визначено законним представником малолітньої дитини. У зв'язку з цим виникає питання щодо проведення обов'язкової евакуації в примусовий спосіб у безпечні райони неповнолітніх дітей-сиріт або неповнолітніх дітей, позбавлених батьківського піклування, яким призначено піклувальника. Мачуху і вітчима законодавець визначає як родичів, хоча вони не є родичами, а є іншими членами сім'ї, оскільки проживають разом з пасинком або падчеркою однією сім'єю. Загальновідомо, що споріднення — це кровний зв'язок осіб, які походять один від одного або від спільного предка.

Наведені вище положення свідчать про необхідність врахування системного підходу в процесі нормотворчої діяльності з метою усунення суперечностей і прогалин в правовому регулюванні суспільних відносин, зокрема, щодо посилення захисту прав та інтересів дитини при проведенні евакуації населення.